

Förundersökning vid Siggetorps gårdstomt

L1985:7402, L2022:1959

Lasstorp 4:1

Floda socken

Katrineholms kommun

Södermanland

Erica Strengbom

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB

Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro

Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se

arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Södermanlands län med
platsen för förundersökningen markerad i rött.*

© 2022 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2022:20

Författare

Erica Strengbom

Kvalitetsgranskning

Annica Ramström

Grafisk form

Sabina Larsson

Omslagsfoto

Johnny mäter in husgrund A110.

Foto

Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.

Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2022:20

ARKEOLOGISK FÖRUNDERÖKNING

Förundersökning vid Siggetorps gårdstomt

L1985:7402, L2022:1959

Lasstorp 4:1

Floda socken

Katrineholms kommun

Södermanland

Erica Strengbom

Lst dnr 431-6713-2021

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö	5
Syfte och målgrupper	8
Metod och genomförande	8
Analyser och fynd	9
Metalldetektering	9
Resultat	10
Kart- och arkivstudier	10
Vilka bodde på Siggetorp?	12
Fältarbetet	15
Inventering av husgrunder	23
Tolkning	25
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	27
Referenser	28
Tekniska och administrativa uppgifter	29
Bilagor	30
Bilaga 1. Schakttabell	30
Bilaga 2. Anläggningstabell	31
Bilaga 3. Fyndtabell	32
Bilaga 4. Vedartsanalys	33
Bilaga 5. ¹⁴ C-datering	34
Bilaga 6. Arkeobotanisk analys	38

Figur 1. Området kring Siggetorp markerat med svart cirkel. Skala 1:250 000.

SAMMANFATTNING

Inför nydragning av vattenledningar utförde Arkeologgruppen AB hösten 2021 en arkeologisk förundersökning inom och intill Siggetorps gårdstomt. Siggetorp nämns för första gången i historiska dokument år 1505 och är registrerad i KMR som by/gårdstomt, L1985:7402. Ytan som undersöktes var cirka 280 meter lång och 6 meter bred. Inom undersökningsområdet fanns inga synliga lämningar efter gårdstomten men kart- och arkivstudier har visat att det inom områdets sydöstra del under 1700-talet fanns humleodling. Inga spår av en sådan odling kunde dock påvisas. Däremot undersöktes anläggningar i form av två gropar, ett stolphål och en lerfläck som låg inom en cirka 15×4 meter stor yta. Både groparna och stolphålet var packade med lera och sedan igenfyllda med ett kolrikt poröst material. En av groparna har ¹⁴C-daterats till 1300–1400-tal. Förundersökningen resulterade även i en ensamliggande grophärd som daterats till sen vendeltid–tidig vikingatid. Anläggningarna är undersökta i sin helhet inom ramen för förundersökningen.

INLEDNING

Sörmland Vatten och Avfall AB planerar att anlägga en VA ledning genom fastigheten Lasstorp 4:1. Då delar av sträckan berör fornlämning L1985:7402, Siggetorps gårdstomt, fattade Länsstyrelsen i Södermanland beslut om en arkeologisk förundersökning inom delar av fastigheten. Den arkeologiska förundersökningen omfattade en långsmal yta om cirka 280×6 meter och låg delvis inom området för Siggetorps gårdstomt. Förundersökningen genomfördes i november 2021 av Johnny Rönngren och Erica Strengbom. Kostnadsansvaret bars av Sörmland Vatten och Avlopp AB genom Entreprenad Struktur Eidenstam Halén AB.

BAKGRUND OCH KULTURMILJÖ

Siggetorp ligger i Floda socken norr och nordost om Katrineholm. Socken är en vidsträckt skogsbygd i norr medan den sydöstra delen är en sjörik odlingsbygd. Socknens kyrka ligger i Flodafors by och har sitt ursprung i 1100-talet.

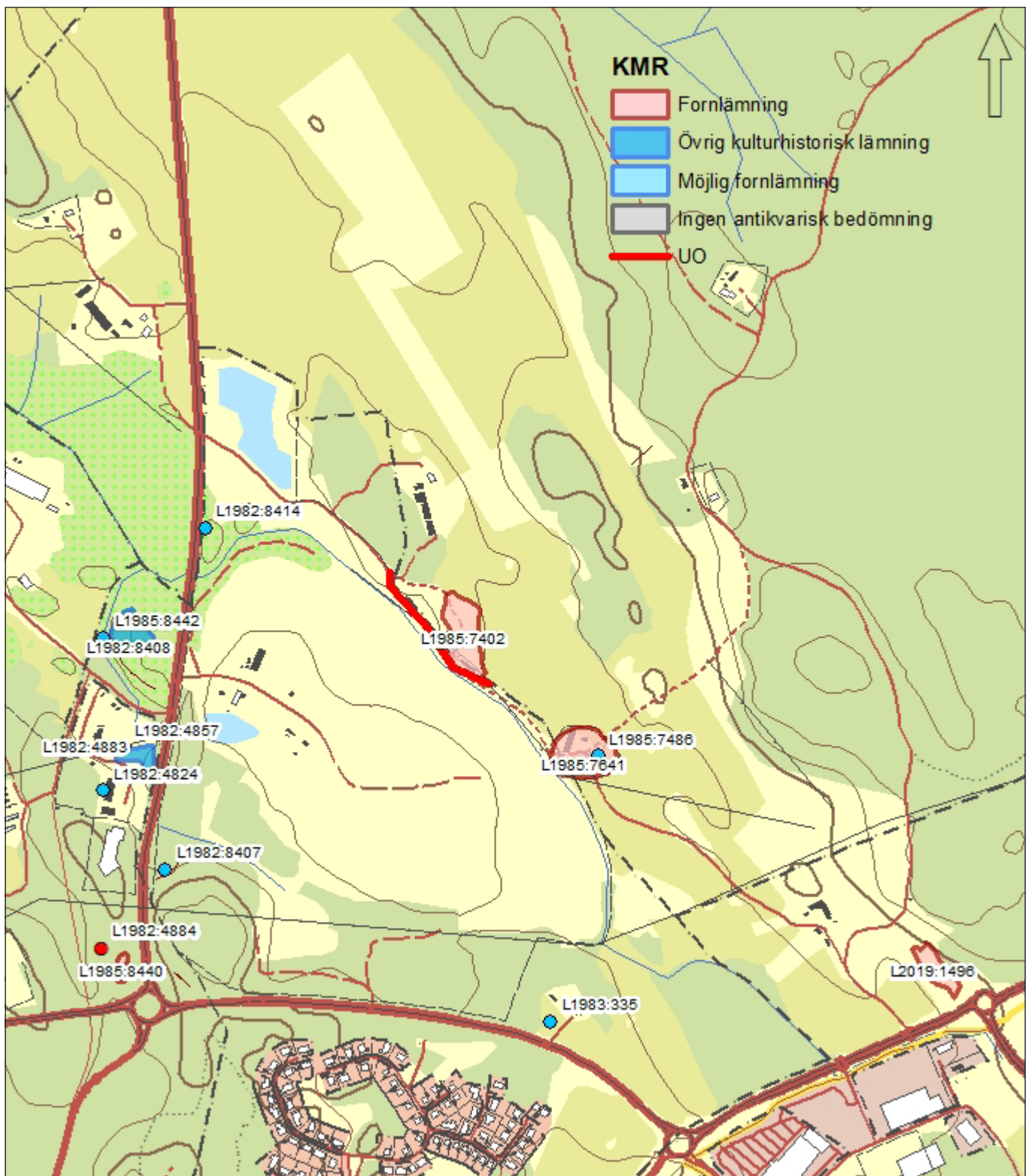
Undersökningsområdets närområde består till största delen av lerig åker, belägen cirka 30–40 meter över havet. I norr och öster finns skog där marken är stenig och blockrik. Västerut ligger en modern avfallsanläggning. Platsen för avfallsanläggningen var tidigare del av Viksjön som satt ihop med Lilla Näsnaren. Gården Siggetorp hade då strandtomt. Under 1800-talet sänktes Näsnaren och Lilla Näsnaren och år 1921 torrlades Viksjön (Sänkta och torrlagda sjöar, Rapport SMHI nr 62, 1995).

Ortnamnsregistret visar att det äldsta skriftliga belägget för Siggetorp är från år 1505 (SOFI). Enligt kulturmiljöregistret (KMR) består Siggetorp L1985:7402 av sex husgrunder varav två med spismursrösen. Husgrunderna med spismursrösen är belägna i södra delen. Spismursrösen innehåller tegel. Samtliga grunder är uppbyggda av i regel 0,3–0,8 meter stora stenar med inslag av enstaka större stenar. På den norra delen av tomten finns några odlingsrösen. Området är bevuxet med enstaka lövträd.

Söderut ligger gården Viken vilken är fyndplatsen (L1985:7486) för en tjocknackig stenyx (SHM inv.nr. 14644:5). En något större utblick visar att trakten har flera lösfynd från stenåldern. Två stenåldersboplatser finns registrerade cirka 3 kilometer österut. I en utredningsrapport (Kihlstedt 2003) utpekas området norr om Siggetorp ut som ett förhistoriskt boplatsläge. I övrigt är lämningarna av senare datum. De består av färdvägar, fossila åkrar och röjningsrösen samt husgrunder från historisk tid. Området koloniserades först under yngre järnålder eller medeltid och utgjorde länge en marginalbygd med ensamgårdar och torp (Kihlstedt 2003).

Vid en schaktningsövervakning i samband med fiberdragning längs med Siggetorp och gården Viken påträffades ett 20-tal anläggningar, huvudsakligen diken och gropar. Inom fornlämningsområdet för Siggetorp (L1985:7402) påträffades ett stolphål och flera gropar av olika karaktär. Inom Vikens gårdstomt (L1985:7641) påträffades ett stolphål med stenskoning, diken och äldre gårdsgrus. Två avslag och ett plattformsavslag i kvarts hittades i åkermark norr om Siggetorp. De har registrerats som fyndplats L2019:7034 (Balknäs 2019).

Mellan åren 2018–2021 har närområdet kring Siggetorp varit föremål för utredningar, förundersökningar och undersökningar. Dessa arkeologiska åtgärder har resulterat i flera nya registrerade fornlämningar, bland annat en smedja och skålgropsförekomst och flertalet övriga kulturhistoriska lämningar (Färjare i manus).

SYFTE OCH MÅLGRUPPER

Förundersökningens syfte var att ge Länsstyrelsen ett beslutsunderlag inför prövning om tillstånd till ingrepp i fornlämningen. Förundersökningen skulle fastställa och dokumentera fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt ta tillvara fornfynd. Om lämningarna visade sig vara av begränsad omfattning och okomplicerade till sin karaktär kunde de undersökas och tas bort inom ramen för förundersökningen. Resultatet skulle annars kunna användas av undersökare för att bedöma och beräkna omfattningen av en arkeologisk undersökning. Resultatet skulle också kunna användas i företagarens planering.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Arbetet inleddes med en kart- och arkivstudie över platserna vilket omfattade en genomgång av Kulturmiljöregistret (KMR) och en kontroll av eventuella tidigare utredningar eller undersökningar i området. Det historiska kartmaterialet analyserades i Lantmäteriets historiska kartarkiv som finns tillgängligt på nätet. Det innefattar Rikets allmänna kartverk, Lantmäteristyrelsens arkiv och Lantmäterimyndighetens arkiv. Även Riksarkivets digitala tjänst har använts för att översiktligt studera husförhörlängder och mantalslängder gällande platserna.

Inför fältarbetet gjordes en översiktlig kartstudie, där huslägen och humleträdgården från det historiska kartmaterialet rektifierades och lades som en bakgrund i RTK.

Fältarbetet inleddes med en okulär besiktning av platserna. Därefter togs översiktsbilder över undersökningsområdet. När sedan schakten grävdes användes de historiska kartmaterialet som underlag för schaktning. Schaktningen som skedde med grävmaskin inleddes med att ytor torvades av och matjorden metalledetekterades. Sedan grävdes skiktvis, med dubbel schaktbredd, ned till kulturlager och anläggningsnivå för att via provschakt söka fastställa fornlämningens utbredning.

Sammanlagt grävdes omkring 335 kvadratmeter fördelat på nio schakt. De schakt som saknade anläggningar grävdes ner till steril, orörd mark. Där lämningar påträffades utökades schakten till större ytor. Metalledetektering skedde kontinuerligt i matjord, kulturlager och anläggningar i samtliga schakt. Schakten och de arkeologiska lämningarna finrensades med handverktyg. Schakt, anläggningar, fynd och prover mättes in med RTK-GPS och relaterades till kontext. Lösfynd mättes in eller relaterades till schakt. Fotodokumentation med digitalkamera skedde kontinuerligt. Samtliga påträffade anläggningar undersöktes i sin helhet.

Materialet överfördes och registrerades i programmet Intrasis 3 för redigering i ArcGIS 10.3. Områdenas stratigrafi kartlades. Som komplement fördes fält-dagbok. Dagligen säkerhetskopierades det digitala dokumentationsmaterialet.

Hela gårdstomten inventerades och de synliga husgrunderna mättes in och dokumenterades. Inga husgrunder eller spår av byggnader var synliga innan schaktning inom förundersökningsområdet. Inte heller framkom några spår av byggnader vid schaktning. Men för att undvika körskador vid det planerade VA-arbetet på de synliga, men ibland kraftigt övertorvade husgrunderna inventerades dokumenterades och mättes alla synliga lämningar in inom hela fornlämningsområdet.

Under rapportstadiet tolkades de påträffade lämningarnas tillkomst och funktion med hjälp av makroskopiska analyserna, ¹⁴C-dateringar och fynd.

Analyser och fynd

Jordprover samlades in från gropar och lager för makroskopiska analyser. Det gjordes för att besvara frågeställningar kring vilken typ av aktiviteter som bedrivits i områdena och hur närmiljöerna kan ha sett ut. Sammanlagt fyra prover skickades för makroskopisk analys. Analysen utfördes av Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult AB.

Vedartsanalys gjordes av två prover och utfördes av Ulf Strucke, Antraco HB. Vid vedartsanalysen plockades lämpligt material ut med låg egenålder för vidare ¹⁴C-analys. Träkol med låg egenålder, som förväntades ge en mer säker datering, prioriterades. ¹⁴C-analysen utfördes av Tandemlaboratoriet vid Uppsala universitet.

En översiktlig osteologisk analys gjordes i fält av Johnny Rönngren. Benmaterialet förekom endast i odlingslager och utfyllnadslager och benen noterades men tillvaratogs inte. Fynd av keramik och järn förekom i sekundärt material varför inte heller dessa tillvaratogs. Fynden av keramik har registrerats men då keramiken kom från ett sekundärt lager (odlingslager) sparades den inte utan dokumenterades och kasserades därefter. Det järn som hittades i gropar var även det sekundärt men har dokumenterats, registrerats och sparats som ett prov.

Metalldetektering

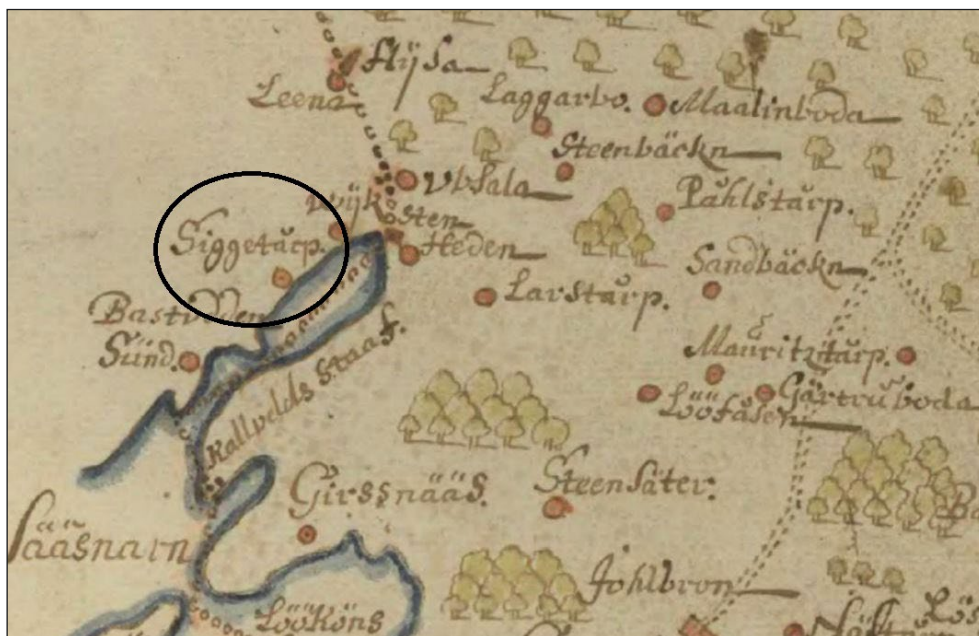
Vid ån var slänten utfylld med sopor från 1900-talet inklusive en del modernt järnskrot såsom spikar och beslag. När utfyllnadsmassorna hade schaktats bort genomsöktes ytan med metalldetektor. Kontinuerligt avsöktes sedan lager och anläggningar. Detekteringen gjordes utan diskriminering för olika metaller, då alla föremål bedömdes kunna bidra med kunskap om fornlämningen.

RESULTAT

Kart- och arkivstudier

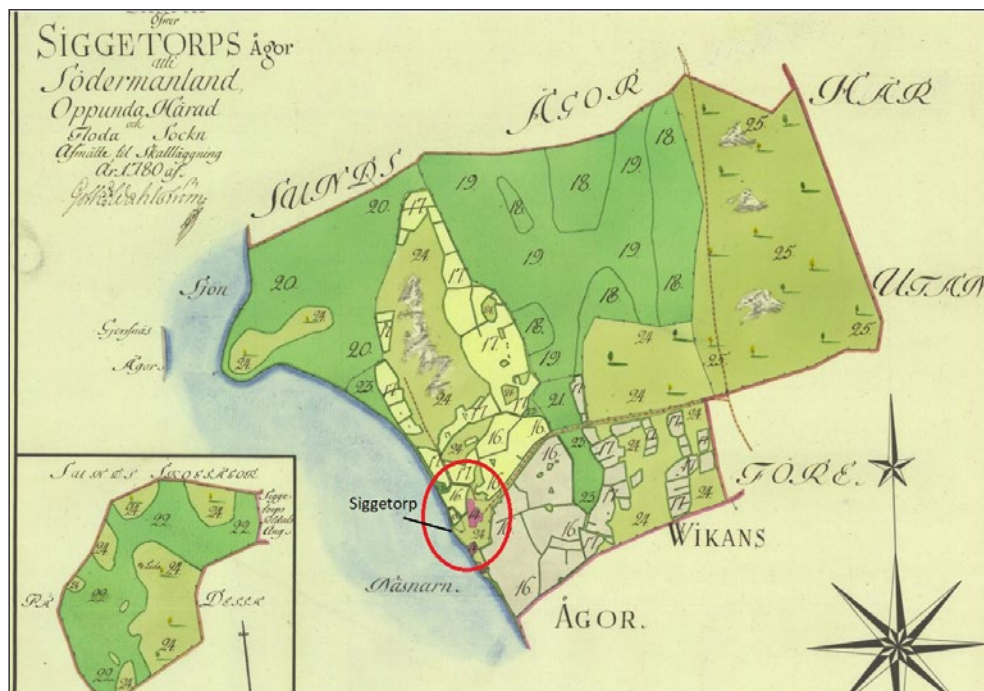
Förundersökningsområdet ligger i Floda socken och gränsar till Malms socken som tillhör Oppunda härad (juridisk indelning). Oppunda omnämns första gången 1365–67 där det framgår att det ligger under Nyköpings hus förvaltning. Häradet har under tidiga medeltiden vara indelade i fjärdingar där Floda ingår som en av de fyra. Kyrkligt hörde Oppunda härad till Strängnäs stift och Nyköpings prosteri under medeltiden för att under första hälften av 1500-talet delas till Lerbo prost (Janzon 2003).

Namnet Siggetorp nämns för första gången år 1505 som *Sigtorp* eller *Siktorp* (SOFI). Gården och markerna tillhör under den här tiden frälsegården Ökna (Färjare i manus).

Figur 3. Utsnitt ur 1677 års sockenkarta över Floda socken med Siggetorp markerat i kartans nedre del. Ej i skala.

Den äldsta historiska kartan över Siggetorp är en sockenkarta från år 1677. Nästa karta över Siggetorp är en skattdräggningskarta. Gården beskrivs som 1 mantal frälsehemman avgärdad på Sunds ägor. På kartan finns gårdsläget beskrivet som nr 14 "mann och ladugårdstomten". I sydöstra delen av gården intill strandkanten finns också två inhägnade ytor nr 15 som beskrivs som "en humlegård om 60 stänger" vilka ligger inom undersökningsområdet. I den sydvästra delen av undersökningsområdet finns, enligt kartan: ängsmark i linda, lerjord, björkjord och jäsjord. Med björklara menas lättjord och jäsjord är silt som blir vattensjuk.

Figur 4. Utsnitt av 1780 års skatllägningskarta med gården och inägomarken markerad med röd cirkel. Ej i skala.

Genom att studera det historiska kartmaterialet och jämföra den äldst kartan från 1780 med den senare häradsekonomiska kartan från 1897 går det att urskilja förändringar på gården. Utifrån det äldre kartmaterialet syns gårdsläget ligga i de centrala delarna strax norr om det nu aktuella förundersökningsområdet. På den yngre häradsekonomiska kartan från år 1897 har gårdsläget flyttats längre österut närmare den forna strandkanten och strax norr om det område som på 1700-talet beskrivs som humleodlingar.

Figur 5. Utsnitt ur häradsekonomiska kartan från åren 1897–1901 med undersökningsområdet markerat med rött. Ej i skala.

Vilka bodde på Siggetorp?

I husförhörslängder går det att följa de brukare och arrendatorer med tillhörande hushåll som bott på Siggetorp. I husförhörslängderna kan vi se att gården varit relativt stor och hyst många invånare. Hushållets storlek förändras över tid, ibland har det varit mycket stort med många barn och andra släktingar och därtill pigor och drängar som hjälp i driften av gården. Första husförhörslängden över gården som finns att tillgå i det digitala arkivet är från år 1750. På gården bor då 70-åriga Jan Olofsson med hustru Kristin, 64 år gammal. På gården bor också Jan och Kristins dotter Maja Jansdotter och mågen Anders Andersson och deras fem barn. En piga finns också på gården. I mantalslängden från 1752 finns även en soldat upptagen i längden som antagligen bor i soldattorpet Siggetorpsstugan som finns beskrivet i en skattningskarta från år 1780, se ovan (SE/ULA/10258/AI/1, 1749–1758).

I husförhörslängder från åren 1779–1788 har Anders och Majas son Jan Andersson tagit över driften av gården tillsammans med hustru Kerstin Olofsdotter, modern Maja Jansdotter bor kvar på gården som även huserar svågern Nils Andersson, hustru Kerstin Andersdotter och deras dotter Maja Nilsson. På gården finns även en brorson, en dräng och en piga.

Tio år framåt i tiden (1790–1803) är fortfarande Jan Andersson brukare och arrendator av gården. På gården finns också en brorson och en fosterdotter. År 1797 dör Jan Andersson och änkan Kerstin Olofsdotter flyttar till Skogstorp. I några år brukas gården av svågern Nils Andersson och när han dör år 1800 tar mågen Pär Jonsson och dottern Maja Nilsson över bruket av gården. De arrenderar och brukar gården fram till år 1823 då en ny brukare, Olof Olofsson från Sködinge, tar över driften av gården. Upptagna i mantalslängden är också hustrun Kajsa Stina Larsdotter och deras sju barn.

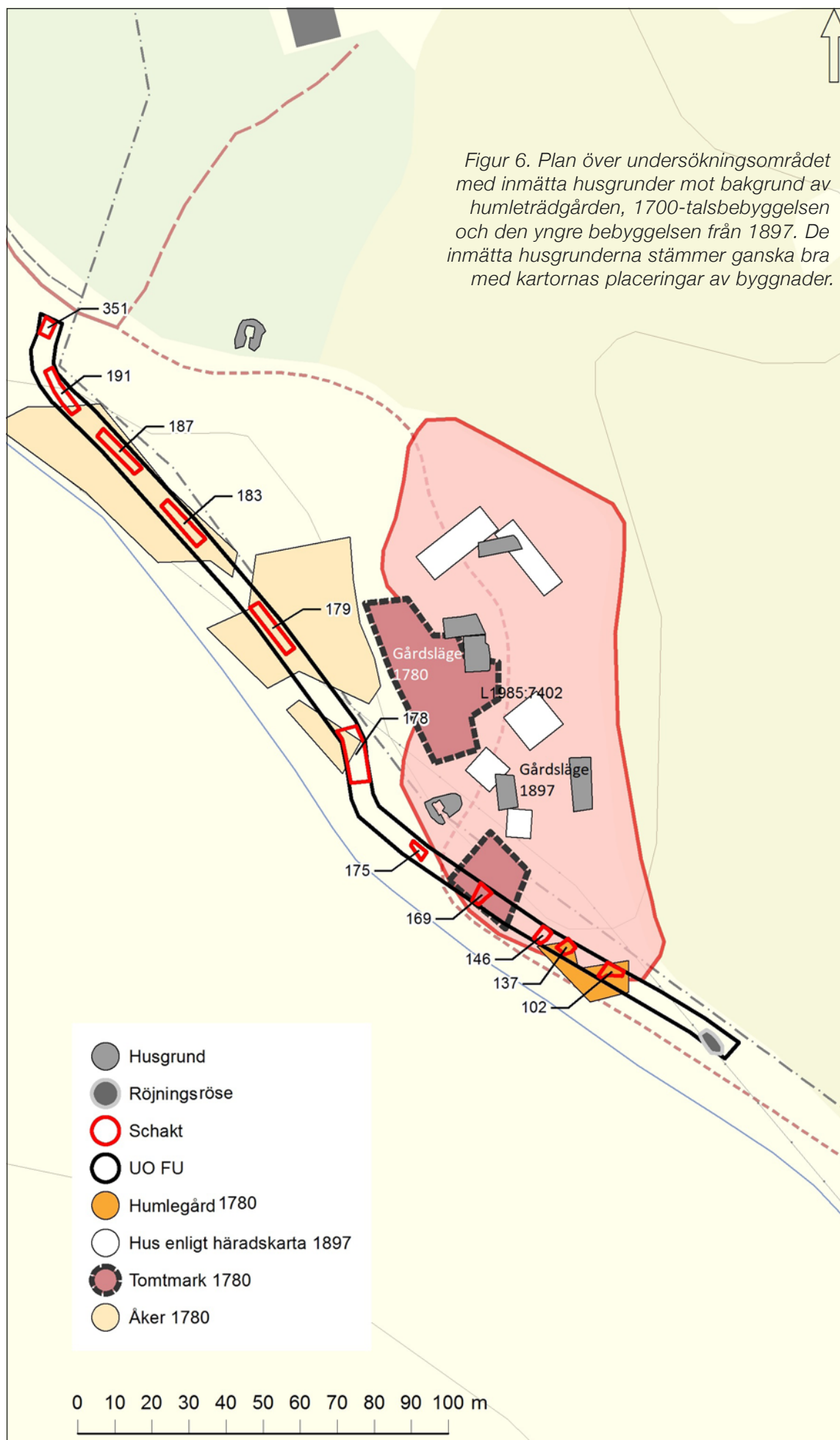
I mantalslängden nämns då också Siggetorps soldattorp tillhörande Näs- torps rote där soldaten Pehr Sigg bor med hustru Anna Olsdotter och sonen Eric. År 1826 flyttar soldat Lars Siggman till soldattorpet tillsammans med hustru och två barn (SE/ULA/10258/AI/8/c, 1824–1833).

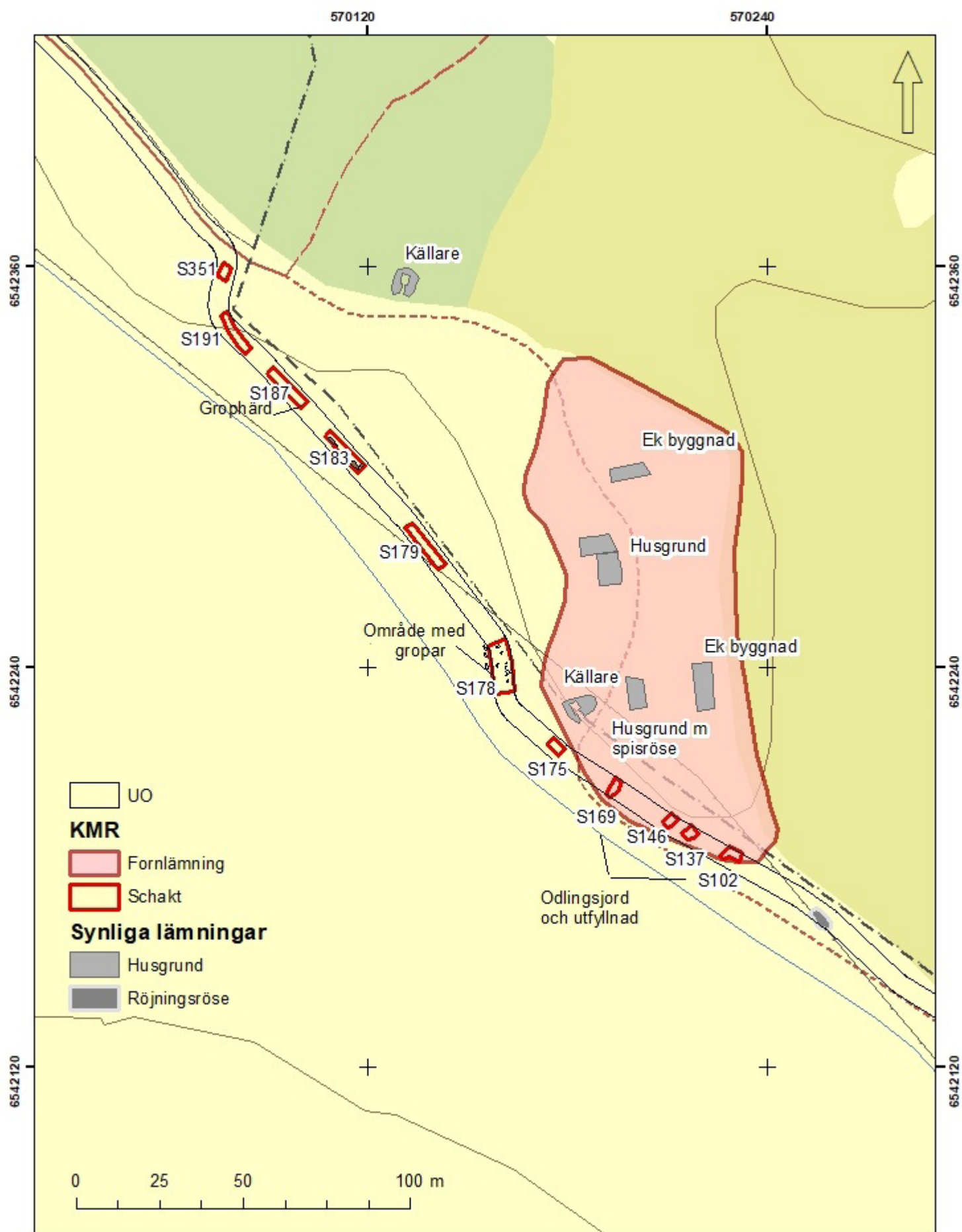
Vad som därefter händer med Olof Olsson med familj är oklart men i nästa mantalslängd finns endast hustrun Kajsa Stina Larsdotter upptagen med markeringen utfattig (ULA/10258/AI/9 b, 1832–1836).

Från år 1836 finns arrendator och brukare Perh Anders Pehrsson med hustru och två döttrar på gården. På gården bor också soldatänkan Anna Olsdotter och en dräng. År 1840 gifter sig en av döttrarna Anna Stina med Erik Eriksson som flyttar in på gården. År 1846 finns en ny brukare Anders Erson som bor på gården tillsammans med hustru och tre barn. På gården bor också en dräng och en fosterdotter (SE/ULA/10258/AI/12b, 1846–1850).

Gården brukas fram till åtminstone 1926 enligt ortnamnsregistret (SOFI), men överges någon gång därefter. Exakt när gården rivs framgår inte i det historiska källmaterialet.

Nästa notering i ortsnamnsregistret är från året 1968 då gården står som försvunnen. På den ekonomiska kartan över området från år 1958 finns ingen bebyggelse på platsen Slutsatsen blir att gården försvinner någon gång mellan 1926 och 1958.

Figur 7. Plan över undersökningsområdet. Skala 1:1 500.

Fältarbetet

Genom att studera det historiska kartmaterialet syns att gårdsläget skiljer sig från 1780 års skattningskarta och 1897 års häradsekonomiska karta, se nedan. På den äldre 1700-tals kartan finns en humleträdgård markerad inom förundersökningsområdets östra del. I ett försök att hitta spår av denna odling förlades fyra schakt, S102, S136 S146 och S169, inom den ytan.

De fyra schakten uppvisade en liknande stratigrafi och de grävdes alla från norr till söder genom en naturlig sluttning. Sluttningen var utfylld med stora stenar och rasmassor, upp till 0,5 meter tjockt i form av murbruk, huggna stenar och tegel. I rasmassorna fanns också handsmidda spikar och järnskrot. Rasmassorna fyllde ut slänten ner mot den forna strandkanten i söder. De har troligen dumpats där när bebyggelsen revs under 1900-talet.

Under rasmassorna som fyllde ut slänten fanns ett lager av ljusbrun sandig silt (A100) som noterades i alla de fyra schakten S102, S136 och S146 och S169. Lagret varierade i tjocklek från 0,10 meter upp till 0,25 meter. I lagret fanns kolfnyk, tegelfragment och hushållsavfall i form av brända och obrända djurben (får/get, nöt). I ett av schaktet, S169, hittades grönt planglas och skärvor av yngre rödgods. Godset var hårt spjälkat med små skärvor och dateras från 1600-talets mitt fram till omkring 1750 (F1, F2). I lagret fanns ett mindre dubbelstolphål (A152) om cirka 0,25 meter i diameter. Strax intill hittades ett störhål (A161). Dessa anläggningar kan vara spår av humleodlingen.

Figur 8. Profil av S169.

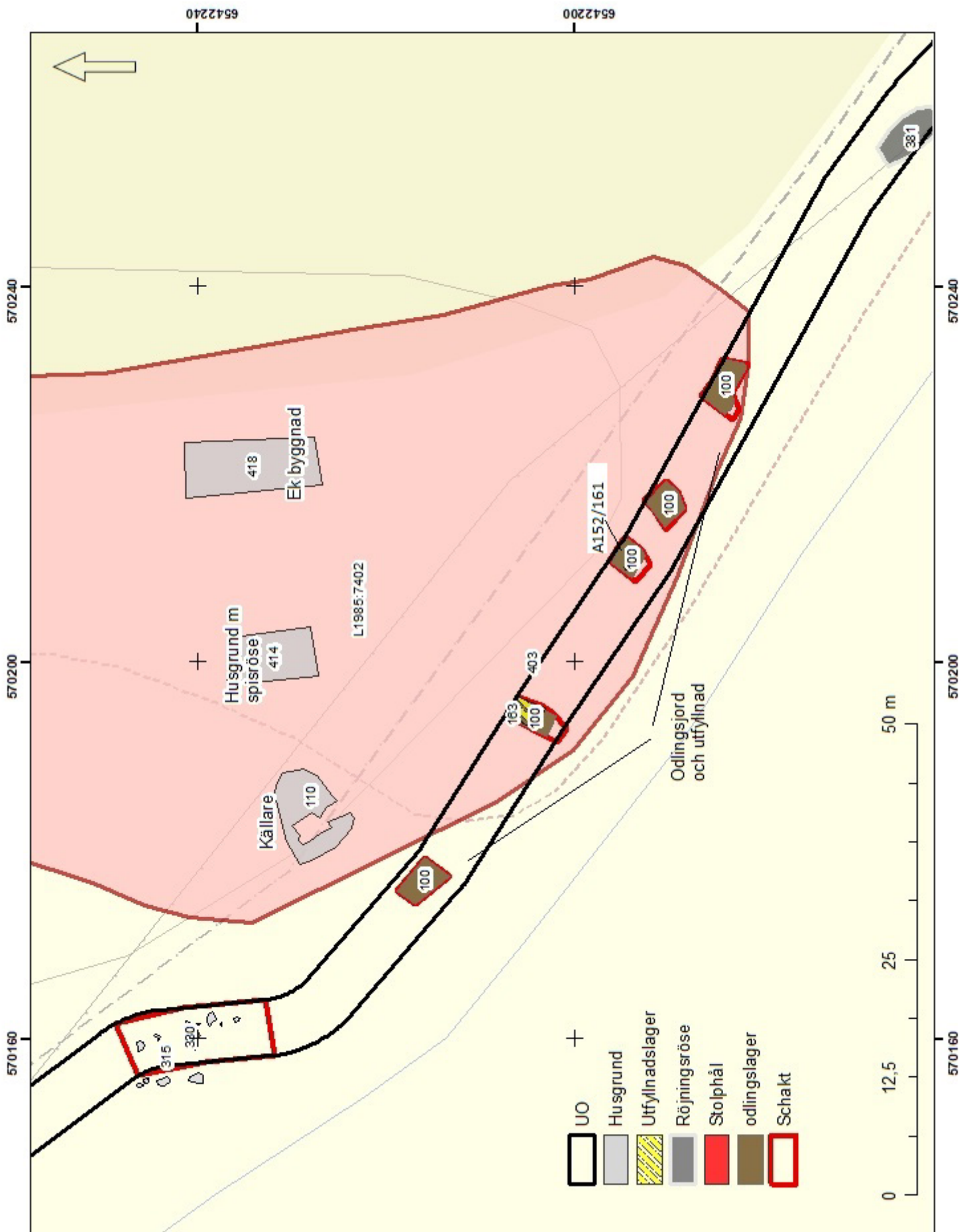

Figur 9. Keramik från odlingsjord i S169.

Makrofossilanalysen av odlingslager och stolphål visade inte på några spår av någon humleodling (se bilaga 6), vilket kan bero på att en sådan "odling lämnar få arkeobotaniska spår efter sig [...] en humleodling har endast honplantor som producerar humlekottar. Därmed bildas inga frön som kan bevaras till eftervärlden. Kottarna har använts främst som ölkrydda och avsilningsrester efter ölbryggning påträffas regelbundet i arkeologiska sammanhang. Vanligen på avfallsplatser, i komposter och i utfyllnadslager". Inga spår efter humleodling kunde konstateras i de analyserade proverna. Jorden bestod av odlingsjord (se bilaga 6, makrofossilanalys).

Även i schakt S175, längre västerut, förekom odlingsjord. Där var marken mer plan och överlagrades inte av utfyllnad. I odlingsjorden framkom ett ben av en trefotsgryta (F3).

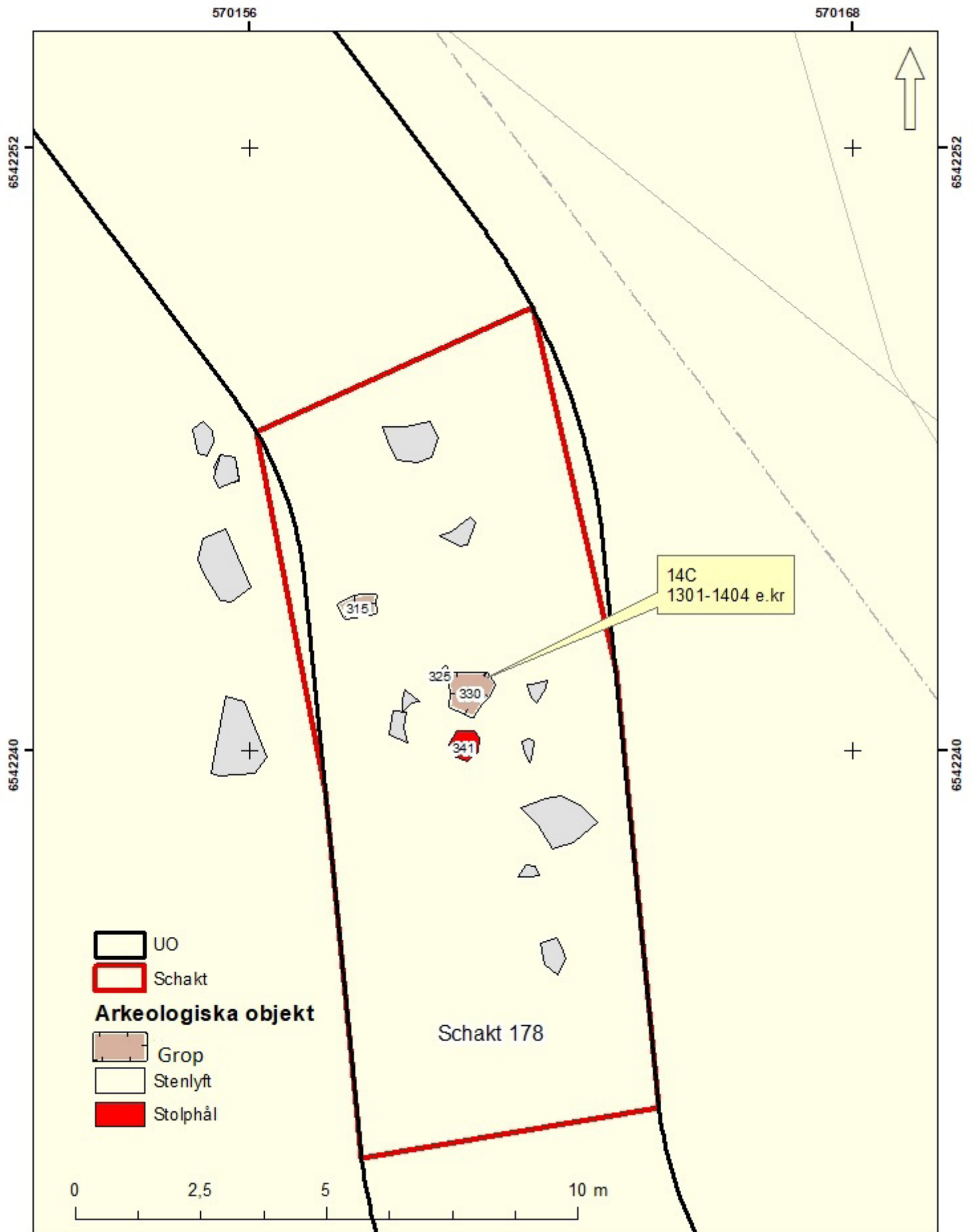
Schaktningen fortsatte västerut och följde kanten av den forna stranden. Strax utanför fornlämningens utsträckning, i schakt S178, framkom två gropar (A315, A330) och ett stolphål (A340) som alla var fyllda med ett poröst kolrikt material som påminner om kolstybb. Intill A330 fanns också en fläck av grå lera (A325) om cirka 0,3 meter i diameter. Groparnas och stolphålets kanter var alla packade med kompakt grågul lera med tegelfragment. I grop A330 framkom stora mängder spik, hästskosömmar och oidentifierade järnklumpar (F4). Anläggningarna undersöktes och dokumenterades och prov för ^{14}C -datering och makrofossilanalys samlades in. Anläggningarna begränsades söderut av den forna strandkanten som är kantad av markfasta stenblock.

Figur 10. Plan över schakt med odlingsjord. Skala 1:100.

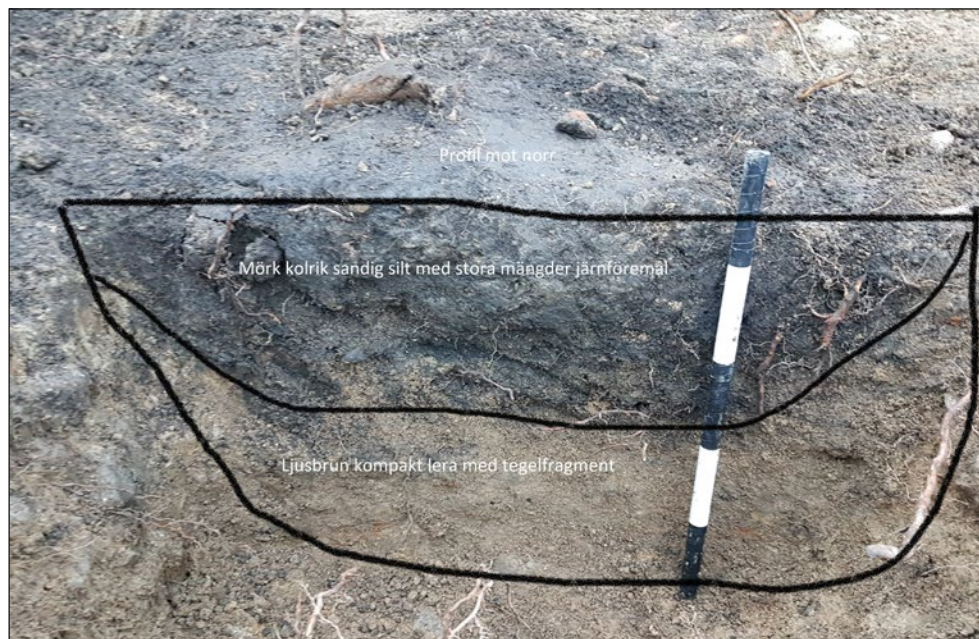
Figur 11. Anläggningarna i schakt 178. Foto från nordöst.

Figur 12. Plan över inmätta gropar och stolphål S178. Skala 1:100.

Gropen A330 var avlång och mätte 0,6×0,8 meter. Kanterna var närmast raka mot en plan botten. Kanter och botten var klädda med grågul kompakt lera och gropen hade ett djup av 0,45 meter. Vedartsanalysen och makrofossilanalysen från grop A330 visade på björk, gran och tall. Fragment av gran plockades för ^{14}C -analys som resulterade i en medeltida datering till 1301–1404 e.Kr (2 kal sigma Ua-73411 608 ± 28 BP, se bilaga 4 och 5).

Makrofossilanalysen av fyllningen från gropen visade på förkolnade kärnor av skalkorn, råg och ogräsfrön från svinmålla. Inslaget av svinmålla tyder på att omkringliggande åkrar var ordentligt gödslade (se bilaga 6).

Figur 13. Grop A330 i profil.

Figur 14. Järnforemål (F4) från grop A330.

Intill gropen fanns en cirkelformad lerfläck A325 om 0,3 meter. Inledningsvis såg det ut som ett stolphål men vid undersökningen visade det sig vara en fläck av ljus gråbrun lera av samma typ som låg i groparna. Lerfläckens funktion är oklar.

Gropen A315 påminde om gropen A330, men var något mindre. Den mätte 0,6×0,4 meter och var 0,25 meter djup. Precis som i grop A330 var kanterna klädda med kompakt ljus grågul lera med tegelfnyk. Gropen var igenfylld med samma typ av material som i gropen A330. Fynd av spik och oidentifierade järnklumpar (F5) påträffades i gropen.

Även stolphålet A341 var lerklätt och igenfyllt med kolrikt material. Stolphålet var cirka 0,6 meter i diameter med ett tjockt lager av lera på sidan med en skoningssten i väster. Djupet på stolphålet var 0,3 meter. Stolphålets funktion är oklar men med tanke på storleken och att det låg ensamt kan det handla om ett fundament av något slag.

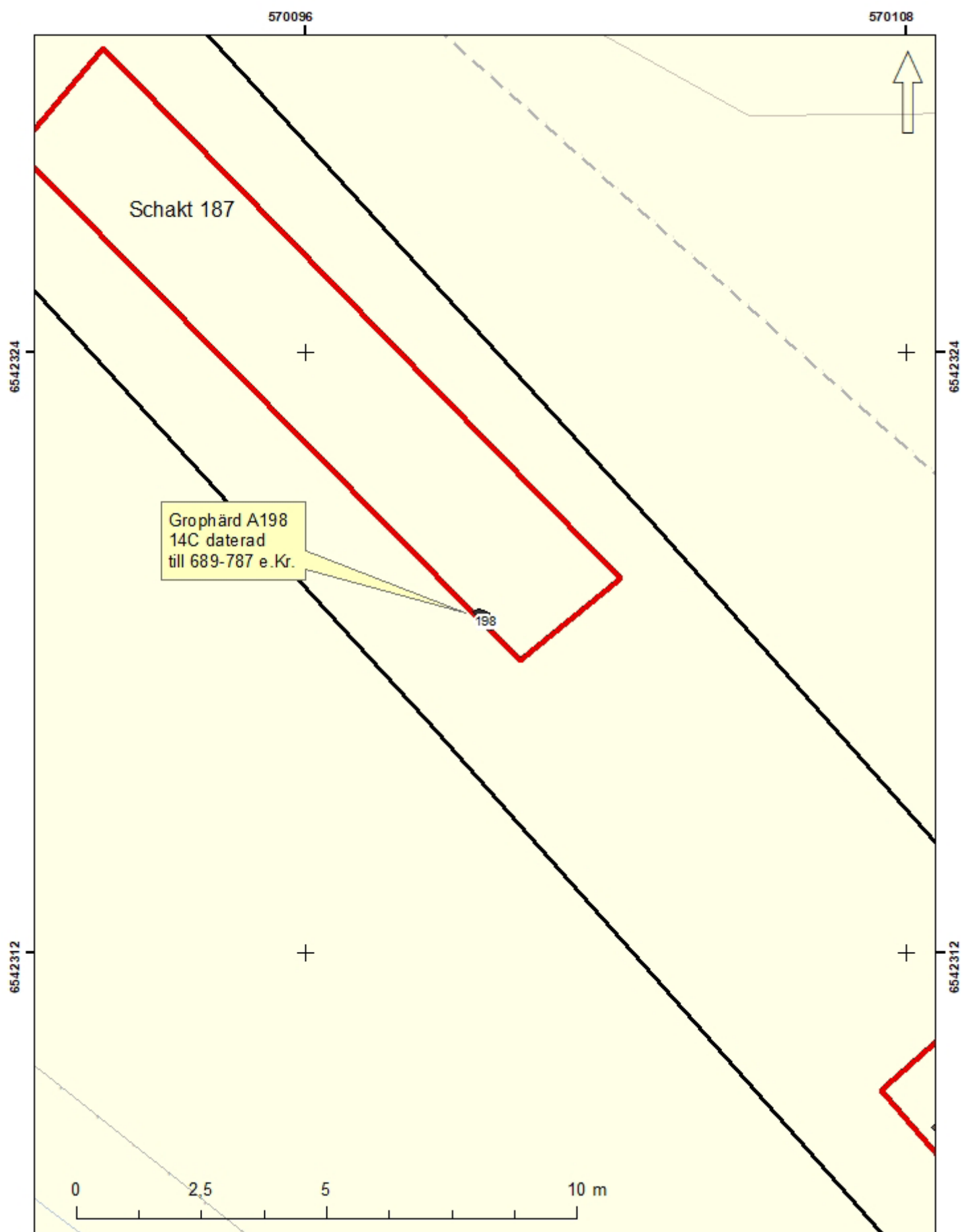
Vidare västerut sluttade marken ner till strandängar och sankmark. I schakten S179 och S183 framkom stora mörkbruna fläckar av mörkbrun torv i botten av schakten, vilket antyder att marken periodvis stått under vatten. Just detta område beskrivs i det historiska kartmaterialet som jäsjord (vattensjukt).

Figur 15. Mörkfärgningar av torv i botten av S183.

I förundersökningsområdets allra västligaste delar stiger topografin mot högre belägna marker med storblockig terräng. Här togs schakt S187, i schaktet framkom en grop fylld med grå lerig silt och rikligt med kol. Gropen provtogs för vedart och ^{14}C -analys. Förkolnad björk från grophärden har daterats till perioden vendeltid-tidig vikingatid 689–887 e.Kr (2 kal sigma Ua-73410: 1219 $\pm$ 29 BP, se bilaga 4 och 5).

I resterande schakt framkom inget av arkeologiskt intresse.

Figur 16. Plan med A198 i S187. Skala 1:100.

Figur 17. Johnny mäter in husgrund A110. Foto från öster.

Inventering av husgrunder

I samband med förundersökningens fältarbete inventerades gårdstomten och de synliga husgrunderna mättes in och dokumenterades. Beskrivningen av husgrunderna stämmer bra överens med de som registrerats i KMR. Ytterligare en husgrund, en källargrund av sentida karaktär mättes in och har identifierats som den i KMR registrerade husgrunden L2019:2132.

Gårdsläget har vid något tillfälle efter år 1780 flyttats från en högre plåtåliknade yta i de centrala delarna av den registrerade lämningen, till ett mera strandnära läge något längre österut, se figur 6. De inmätta husgrunderna stämmer någorlunda överens med de markerade gårdslägena på 1780 års karta och den yngre häradskartan från åren 1897-1901.

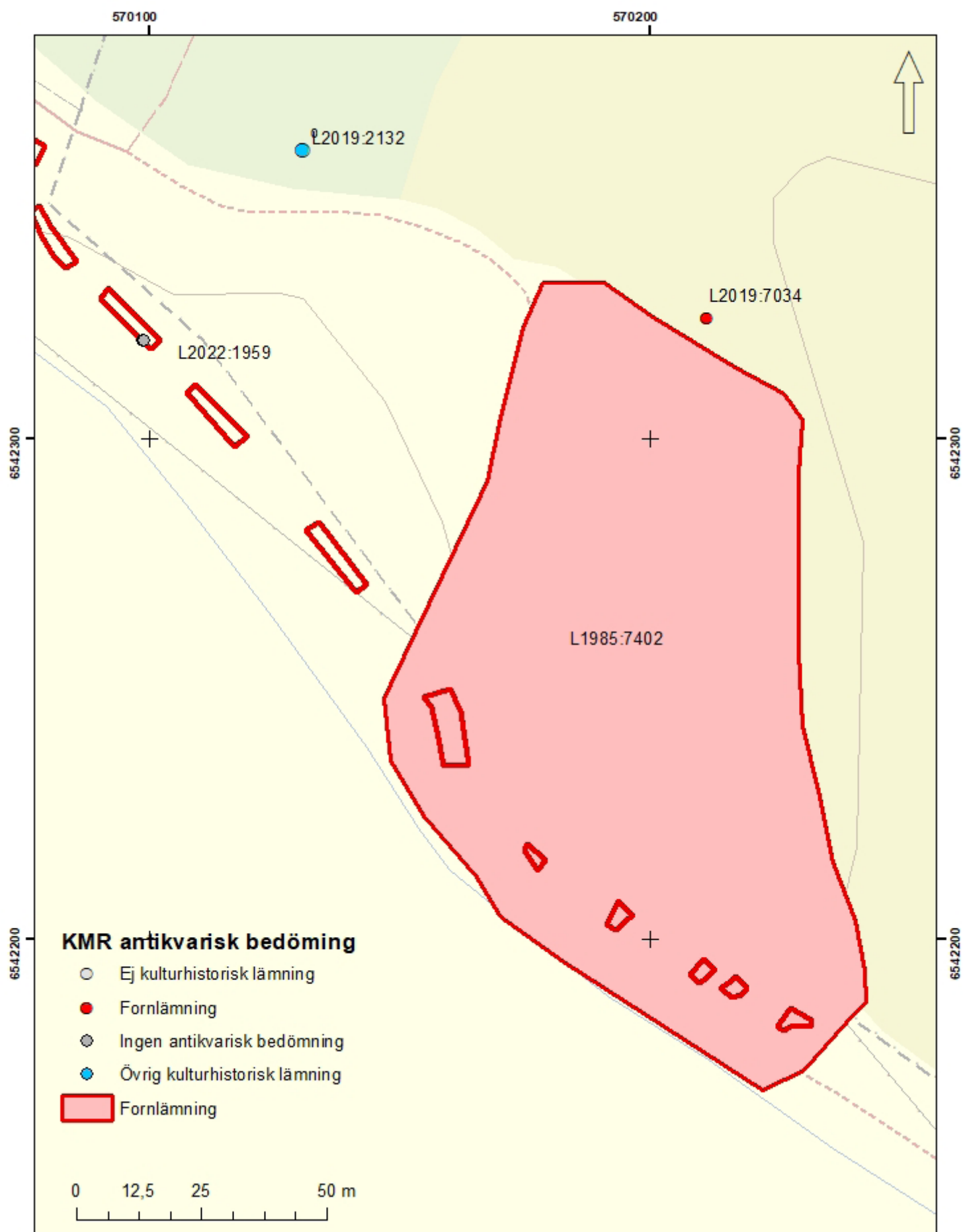

Figur 18. Flygfoto över Siggetorp. Stensyllarna till flera byggnader syns tydligt i de centrala delarna av fotot. Undersökningsområdet är markerat med rött.

TOLKNING

Tidigare utredningar och undersökningar i närområdet har pekat ut boplatsområden och visat på aktiviteter redan under stenåldern i form av kvartsavslag (Kihlstedt 2003, Balknäs 2019, Färjare i manus). Platsens läge nära den nu utdikade sjön Näsnaren i söderläge är ett gynnsamt boplatsläge och både under förhistorisk och historisk tid har sådana plaster varit attraktiva. Den nu aktuella förundersökningen visar att man återkommit till platsen både under järnålder och medeltid. Förundersökningen kan inte påvisa att bebyggelse har funnits på platsen under järnålder och medeltid men groparna, stolphålet och grophärden visar på aktivitet i området under dessa perioder. Den ensamliggande grophärden A198 får tolkas som en så kallad herdehård och kan ha använts antingen som värme- och/eller ljuskälla alternativt till matlagning.

Groparna A315 och A330 med kolrika fyllningar kan ursprungligen varit till för förvaring med tanke på leran som tätade kanter och botten samt att det fanns spår av skalkorn och råg. Groparna kan, då de tagits ur bruk, ha återanvänts som avfallsgropar. Groparnas fyllning var kolrik och grop A330 innehöll även en stor mängd järnföremål; spik, hästkosöm och oidentifierade järnföremål, vilket skulle kunna vara avfall från en smedja och därmed indikera att en sådan byggnad kan ha funnits i närområdet under perioden 1300–1400-tal.

Figur 19. Plan över de undersökta anläggningarna och dess antikvariska status. Skala 1:1 000.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN I FÖRHÅLLANDE TILL UNDERSÖKNINGSPLANEN

Arkeologgruppen anser att området för förundersökningen är fullgott undersökt och inte kräver vidare arkeologiska åtgärder. De anläggningar och lager som framkom vid förundersökningen är undersökta och dokumenterade i sin helhet inom ramen för förundersökningen. De husgrunder som finns inom fornlämningen berörs inte av det tilltänkta ledningsarbetet men vissa husgrunder ligger nära arbetsområdet och hänsyn bör tas vid schaktningsarbete så att inte husgrunderna kommer till skada.

REFERENSER

Tryckta källor

- Balknäs, N. 2019. *Fiber vid Siggetorp och Viken*. Arkeologgruppen rapport 2019:62
- Kihlstedt, B. 2003. *Östra förbifart Katrineholm*. Väg 55/56, Södermanland, Stora Malm, Floda och Östra Vingåker socknar. UV Mitt rapport 2003:26.
- SMHI Svenskt Vattenarkiv. Rapport SMHI nr 62, 1995

Kartor och arkivmaterial

- RIKETS ALLMÄNNA KARTVERKS ARKIV
- Häradsekonomiska kartan 1897-1901 aktJ112-66-11.
- Ekonomiska kartan Katrineholm 1958 kartblad Katrineholm 9G8e58
- LANTMÄTERISTYRELSENS ARKIV
- Skattläggningsberedning Siggetorp nr 1 1780 akt C16-106:1
- RIKSARKIVET
- Floda socken, GA, 1677, akt C13-39.

Digitalt material

- Janzon, K 2016. Det medeltida Sverige 2. 5 SÖDERMANLAND, Oppunda härad. Riksarkivet.
- <https://ortnamnsregistret.isof.se/place-names/1807158?page-number=1&page-number-basis=1&page-size=20&page-size-basis=20&place-name=Siggetorp&place-name>. (22.04.08)
- <https://sok.riksarkivet.se/kyrkoarkiv?Arkivsok=Floda&Lan=S%C3%B6dermanlands+%C3%A4n> (22.04.08)
- Floda kyrkoarkiv (D-län), husförhörlängder,
- SE/ULA/10258/AI/1 (1749–1758).
- SE/ULA/10258/A I/3 c (1768–1778)
- SE/ULA/10258/A I/4 c (1779–1788)
- SE/ULA/10258/A I/5 c (1790–1803)
- SE/ULA/10258/A I/6 c (1804–1819)
- (SE/ULA10258/A1/8/c (1824–1833)
- SE/ULA/10258/A1/12b (1846–1850)

Lantmäteriet: minkarta.lantmateriet.se, flygfoto 22.05.25

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Södermanland
Kommun	Katrineholm
Landskap	Södermanland
Socken	Floda
Fastighet	Lasstorp 4:1

Fornlämningsnummer	L1985:7402, L2022:1959
Lämningstyp	Gårdstomt, härd
Datering	Vendeltid, medeltid

Typ av undersökning	Förundersökning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2021-10-08
Länsstyrelsens diarienummer	431-6713-2021
Uppdragsnummer i Fornreg	2021101257
Arkeologgruppens projektnummer	P21066

Projektledare	Nina Balknäs, Erica Strengbom
Fältpersonal	Erica Strengbom, Johnny Rönngren

Undersökt yta	335 m ²
Inmätningsteknik	RTK-GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

F1–3 är registrerade och därefter kasserade, F4–5 har sparats som prov.

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

S nr	Längd	Bredd	Djup	Beskrivning
102	6	5	0,6	Torv, humus 0,2m Rasmassor/utfyllnad i slänt, skärvsten tegel puts murbruk och småsten 0,4 m Odlingslager 0,1-0,15 m tegel djurben och enstaka kolfnyk Undergrund ljusbrun beige sandig silt
137	6	4	0,5	Torv gräs 0,15-0,2 m Rasmassor/utfyllnad i slänt 0,3-0,4 Undergrund ljusbrun sandig silt
146	5	3	0,6	Torv gräs 0,3 m Odlingsjord 0,25 m ljusbrun sandig silt med tegel djurben och 16-1700-talskeramik Undergrund beige/vit silt
169	6	5	1 m	Torv gräs 0,2 Utfyllnad stora stenblock och rasmassor m tegel 0,5 m Utfyllnad gul sand med tegel o keramik 0,3 meter. Undergrund beige silt
175	5	2	0,30	Torv 0,1 m Odlingslager 0,10-0,15 m Undergrund beige silt
178	15	4	0,3	Torv gräs 0,1 m Odlingslager 0,1-0,2 m Undergrund ljusbrun lera
179	16	3	0,5	Grässvål 0,1 m Ploglager 0,15-0,4 m Undergrund brun lera
183	16	3	0,5	Grässvål 0,1-0,2 m Ploglager 0,2-0,3 m Undergrund brun lera med mörkbruna torvfläckar i sanka partier
187	15	3	0,3	Torv gräs 0,1 m Ploglager 0,1-0,2 m Undergrund brun lera 1 grophärd A198
191	14	3	0,3	Gräs7torv 0,1-0,2 m Ploglager 0,1-0,15 m som tunnar ut och försvinner mot väster. Undergrund brun lera
351	5	3	0,15	Torv 0,1 m Ploglager m kol i sydvästra delen ytlig sentida brand. Undergrund beige silt.

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anr	Typ	Storlek (m)	Djup (m)	Beskrivning	Övrigt
A100	Odlingslager		0,1--0,25	Odlingslager i humlegård	
A110	Husgrund/ Källare				Yngre fas av bebyggelse 1800-1900-tal
A152	Dubbelstolphål	0,25x0,20	0,10	Fyllda m ljusbrun sandig silt m tegelfnyk	
A161	Störhål	0,10			
A163	Rasmassor/ utfyllnad		0,3-0,5	Brun sandig silt med stora huggna stenar, murbruk, taktegel. Utfyllnad i söderslänt mot strandkant. Rasmassor från 1900-tals bebyggelsen	
A165	Utfyllnad		0,3	Gul sand med djurben, tegel och keramik. Utfyllnad i slänt	
A198	Grophärd	0,6	0,10	Skålformad grophärd m grå urlakad lerig silt med kolfnyk. Ligger mot strandkanten.	C14-daterad till 689-887 e.kr.
A315	Grop	0,96x0,3	0,25	Centralt mörkgrå sandig silt med mkt kol. Kanterna och botten klädda med ljusbrun lera med tegelfnyk och kol, A330	
A325	Lerfläck	0,3		Trodde inledningsvis att det var ett stolphål men visade sig vara en rund fläck av ljus lera intill grop A315.	
A330	Grop	1x0,8	0,45	Liknar A315 och A340 med svart inre fyllning av kolstybsliknande material mycket järnföremål.	C14 daterad till 1301-1404 e.kr
A341	Stolphål	0,6	0,3	Liknar A330 och A315. Liten cirka 0,3 inre fyllning av kol tätad med lera mot botten och längs kanterna.	
A355	Husgrund	12x10 m	1,5	Jordkällare med inrasat taktegel	Registrerad som ÖKL
A381	Röjningsröse	8x2	0,6	Sentida röjningsröse med 0,4-0,8 m stora stenar. Sannolikt uppdragna från åkern	
A403	Sten	0,4-0,3		Sten med borrhål, rest från husgrund	
A414	Husgrund	10x6	0,4-0,6	Övertorvad husgrund med spisröse i NV	Yngre fas, 18-1900-tal
A418	Husgrund	15x5		Ekonomibyggnad	Yngre fas 18-1900-al
A423	Husgrund	15x6		Ekonomibyggnad kraftigt övertorvad	Äldre fas
A428	Husgrund	15x6		Övertorvad husgrund med rumsindelning. Sitter ihop med A434	Äldre fas bostadshus?
A434	Husgrund	10x6		Husgrund sitter ihop med A428 terrassering i Ö	Äldre fas av ekonomibyggnad/ bostadshus

Bilaga 3. Fyndtabell

Fnr	Material	Anl nr	Sakord	Antal	Vikt (g)	Beskrivning	Anmärkning
1	Glas	100	Planglas	4	5	Grön fönsterglas	Kasserat
2	Rödgods	100	Fat skålar	14	139	Brun blyglasyr, engobe vitlera. Cirklar växtornamentik hårt spjälkade	Fotograferat och kasserat
3	Rödgods	100	Foten till trefots gryta	1	5	Oglaserad	Fotografera och kasserat
4	Järn	330	Spik, järn klumpar, hästskosöm	25	479	Oidentifierade järnklumpar, spik och hästskosöm, erroderade och rostiga	Fotograferat och kasserat
5	Järn	315	Spik järnklumpar	3	70	1 spik och två oidentifierade järnklumpar, erroderade och rostiga.	Fotograferat och kasserat

Bilaga 4. Vedartsanalys

ProjektId 2531

Södermanland, Katrineholms kommun, Floda socken, Siggetorps gamla bytomt, L1985:7402 (Floda 147), Bytomt/gårdstomt

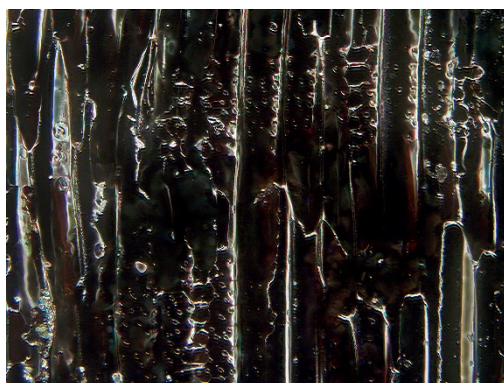
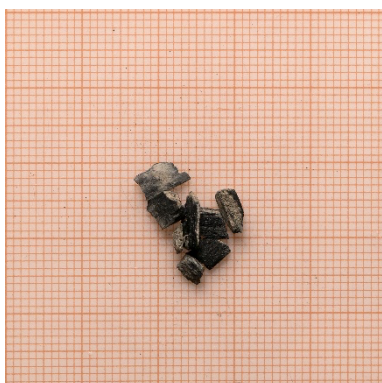
Grophärd, A198, PK203

Provet rensades från lerig silt. De åtta fragmenten av förkolnad björk hade en kraftig beläggning av bärnstensfärgad humus.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Björk
0,1	0,1	8	8	8

Grop, A330, PK446

Träkolet låg inbäddat i sammanpressad, lerig silt. De sju fragmenten kom från välvuxen stam av gran

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Gran
0,1	0,1	7	7	7

Bilaga 5. ^{14}C -datering

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Telefax:
018 – 55 5736

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2022-03-24

Erica Strengbom
Arkeologgruppen i Örebro AB
Radiatorvägen 11
702 27 ÖREBRO

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Vilsta, Eskilstuna, Närke och Siggestorp, Katrineholm, Södermanland. (p 4185)

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}_{\text{‰ V-PDB}}$	^{14}C ålder BP
Ua-73410	Siggestorp, A198, PK203	-26,5	1 219 ± 29
Ua-73411	Siggestorp, A330, PK446	-24,4	608 ± 28
Ua-73412	Vilsta, A100, PK115	-24,9	984 ± 28
Ua-73413	Vilsta, A500, PK501	-24,9	1 321 ± 29

Med vänliga hälsningar

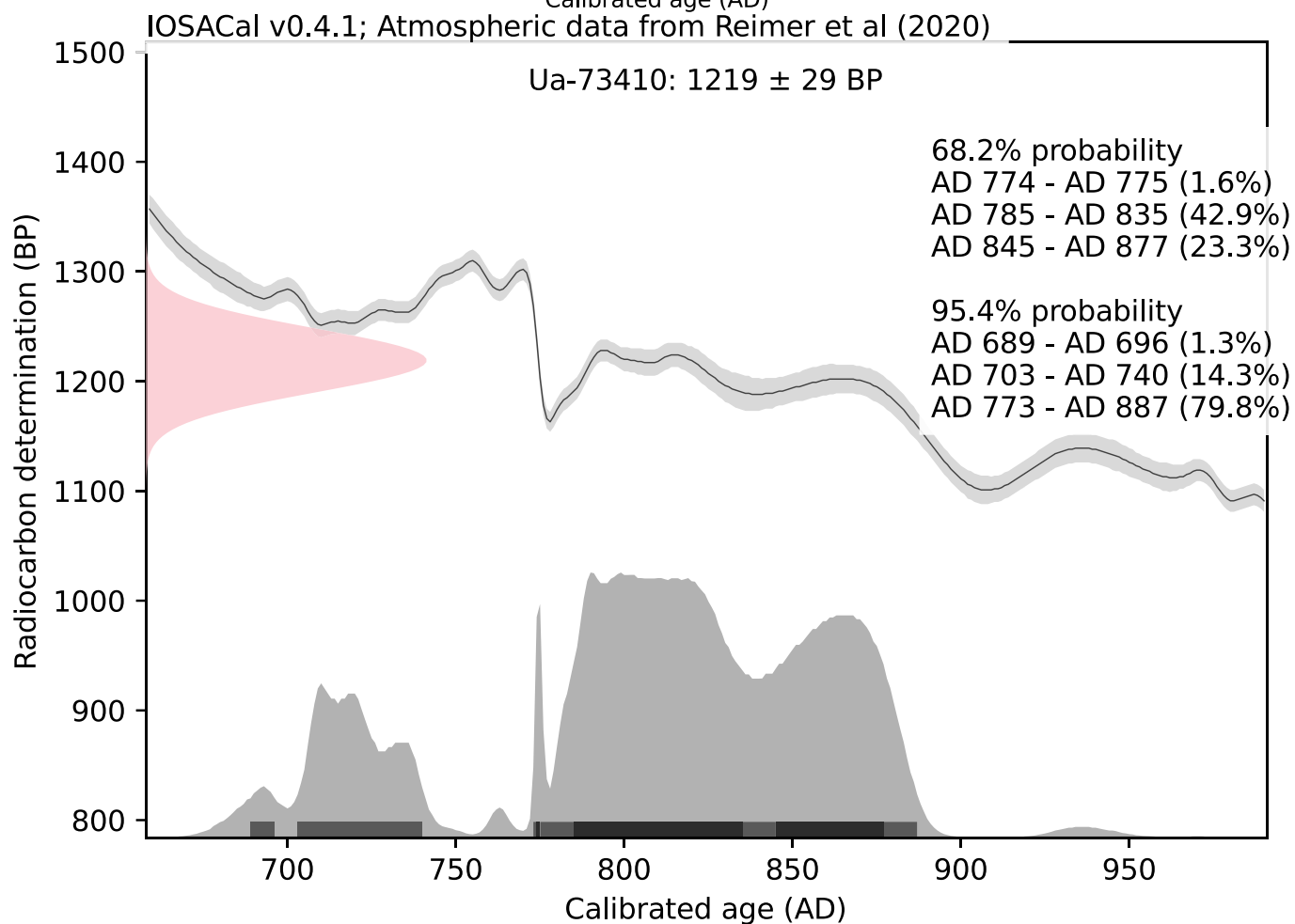
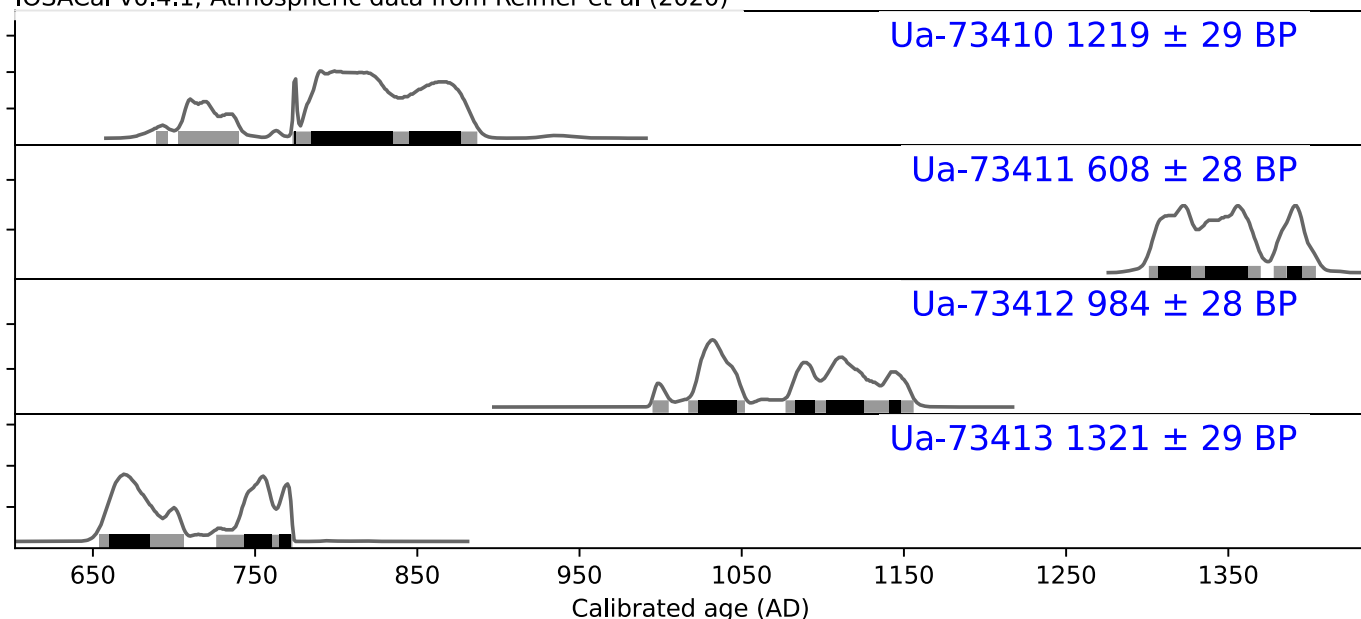
Lars
Beckel

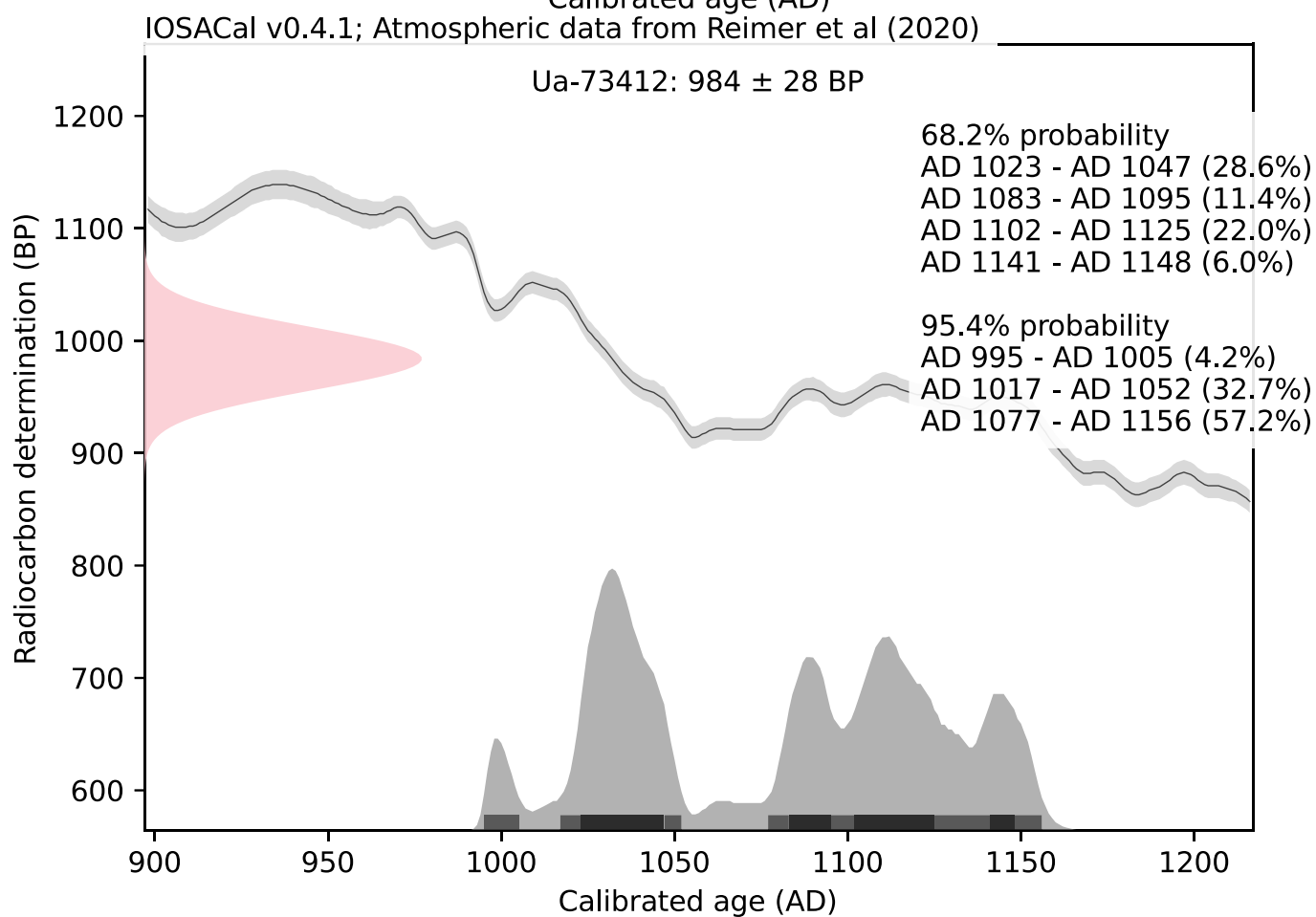
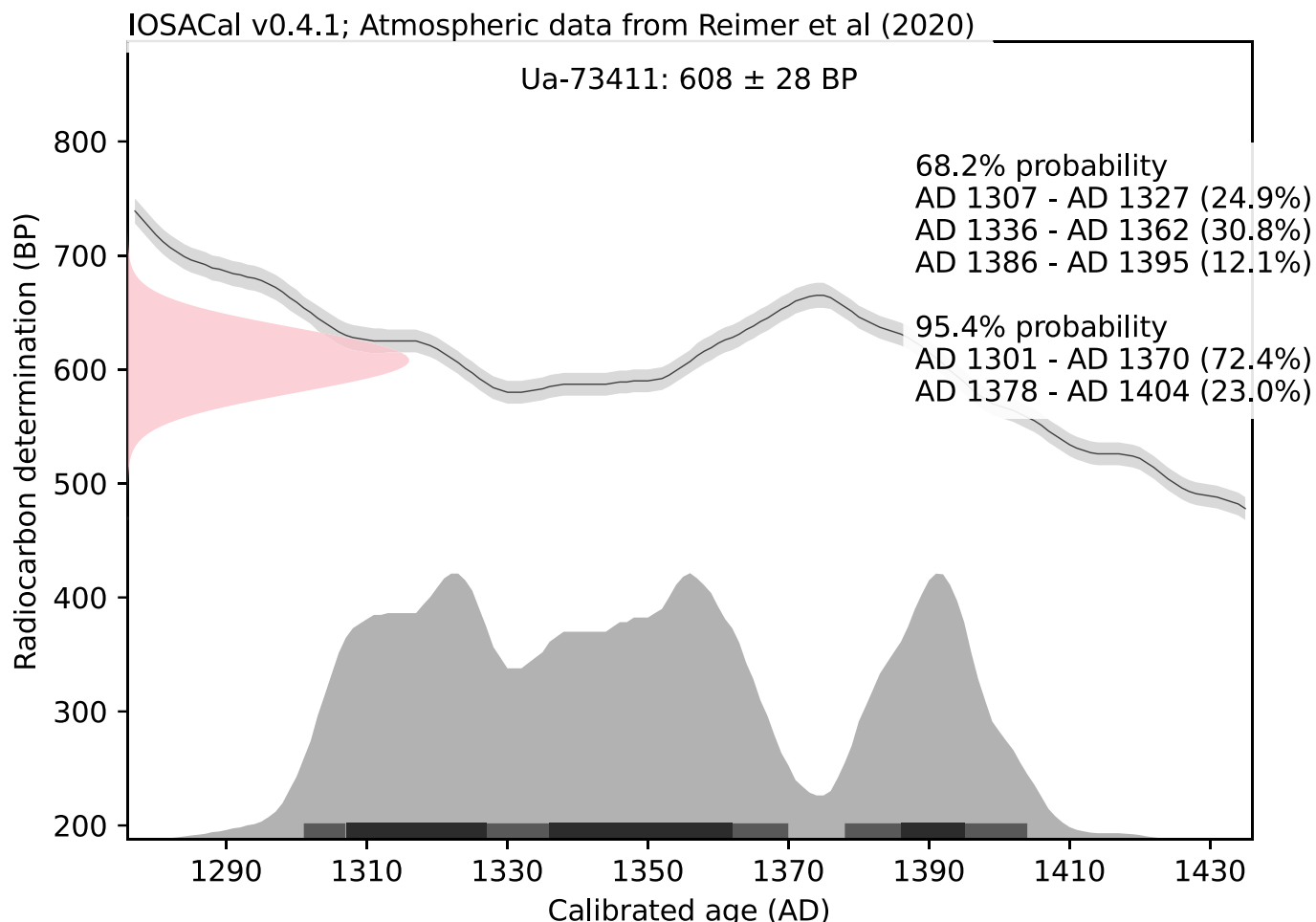
Lars Beckel/Daniel Primetzhof

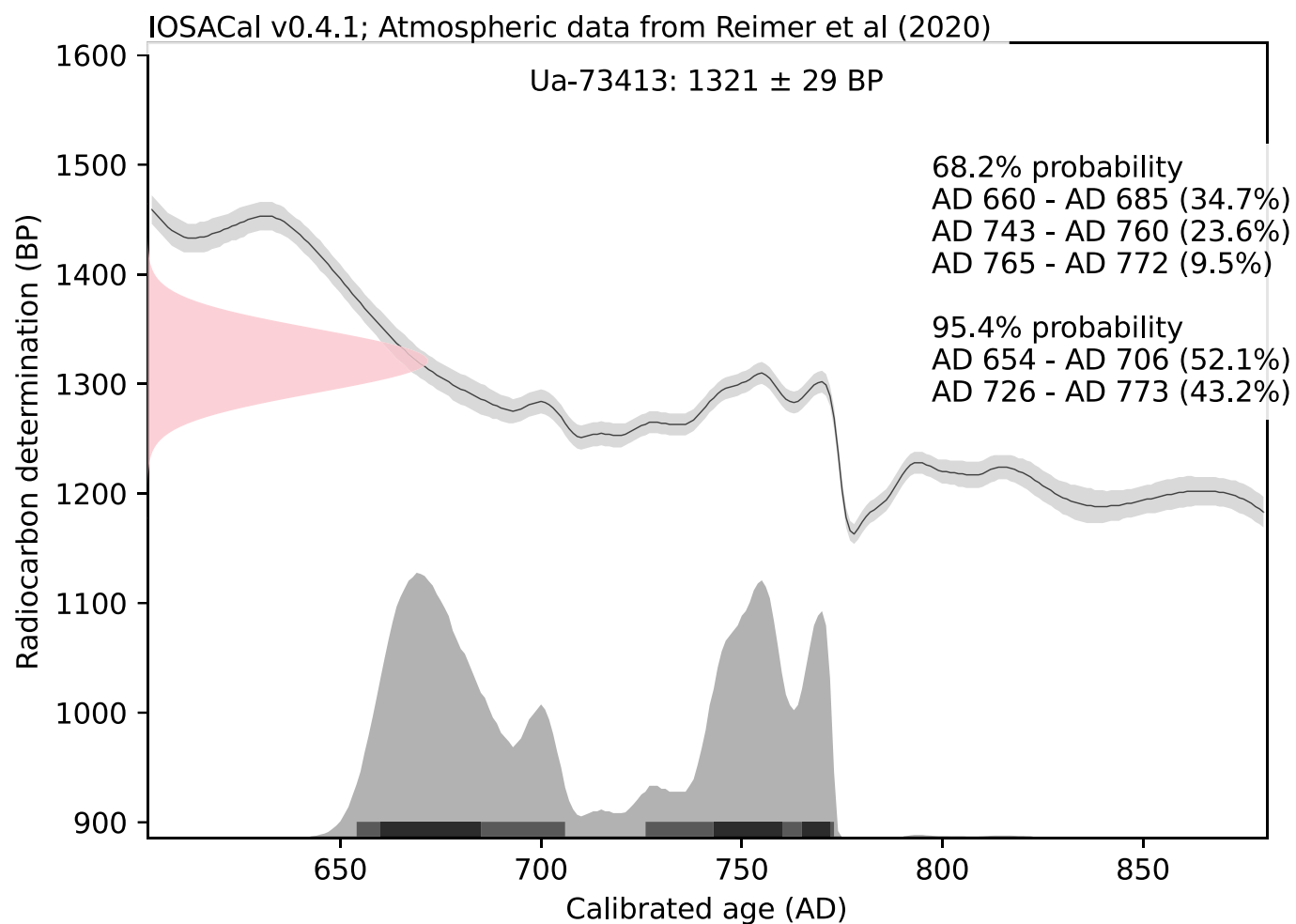
Elektroniskt undertecknad
av Lars Beckel
Datum: 2022.03.25
08:48:46 +01'00'

Kalibreringskurvor

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

ARKEOBOTANISK ANALYS AV JORDPROVER FRÅN LASSTORP 4:1, SIGGETORP L1985:7402, FLODA SOCKEN

BESTÄLLARE: ARKEOLOGGRUPPEN
ANALYS: STEFAN GUSTAFSSON 2022

Inledning

På uppdrag av Arkeologgruppen har Arkeologikonsult utfört en arkeobotanisk analys av 4 jordprov från Lasstorp 4:1, Siggetorps gårdstomt, Floda socken, Katrineholms kommun. Den arkeobotaniska analysen omfattade i första hand växtmakrofossilanalys men även en vedartsbestämning utfördes.

Metod

Jordproverna floterades i vatten och det använda sållet hade en maskstorlek av 02 millimeter. Det framfloterade materialet undersöktes under mikroskop med en förstoring av 4 till 600 gånger. Artbestämning gjordes med hjälp av referenslitteratur och referenssamling (bl.a. Berggren 1969/1981, Digital Seed Atlas of the Netherlands, Jacomet 2006, Schweingruber 1978/1990, Mork 1946, www.woodanatomy.ch).

Vid urval av trädslag till ¹⁴C-analys bygger det på att man väljer den art som har den kortaste livslängden. Eftersom det sällan går att avgöra vilken egenålder en specifik kolbit har utgår man från hur gammalt respektive trädslag kan bli (figur 1).

Art	Antal år
Björk	300
Ek	500
Gran	400
Tall	400

Figur 1. Den ungefärliga livslängden på de trädslag som påträffats i de analyserade anläggningarna. I relativt ovanliga fall kan enstaka exemplar från de flesta arter bli lite äldre än vad som framgår av tabellen men dessa utgör ovanliga undantag.

Resultat

Anläggning 510 prov 511 Kokgrop

Flera av proverna kommer från kontexter som för-

knippas med humleodling. En sådan odling lämnar få spår arkeobotaniska spår efter sig. Det beror på att man i en humleodling endast har honplantor som producerar humlekottar. Därmed bildas inga frö som kan bevaras till eftervärlden. Kottarna användes främst som ölkrydda och avsilningsrester efter ölbrygging påträffas regelbundet i arkeologiska sammanhang. Vanligen på avfallsplatser, i komposter och i utfyllnadslager. Inga spår efter humleodling kunde konstateras i de analyserade proverna (figur 2). Jorden i prov 100, 195 och 162 bestod av matjord det vill säga odlingsjord.

Ett prov innehöll förkolnade kärnor av skalkorn, råg och ogräsfrön från svinmålla (figur 2). Materialet tolkas som hushållsavfall och inslaget av svinmålla tyder på att åkrarna var ordentligt gödslade.

Träkolet dominerades av björk följt av gran, tall och ek.

Lämpligt material till ¹⁴C-analys framgår av figur 2.

Anl-nr/ prov-nr	100	195	152 162	330 447
Bioturbation	++	++	++	+
Mängd kol	+	+	+	+++
Växtmakrofossil				
Skalkorn				8
Råg				3
Fragmenterad säd				13
Svinmålla				28
Vedart				
Björk	4		3	30+
Ek		1	1	
Gran	1		2	10
Tall		3		7
Obestämt kol	1	2	1	9
Urval ¹⁴ C	Björk	Tall	Björk	Säd

Figur 2. Artlista.

Litteratur

- BERGGREN, G. 1969. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 2: Cyperaceae. Swedish natural Science Research Council, Stockholm.
- BERGGREN, G. 1981. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 3: Salicaceae–Cruciferae. Swedish Museum of natural History, Stockholm.
- Hemsida, Digital Seed Atlas of the Netherlands: <http://seeds.eldoc.ub.rug.nl/?pLanguage=en>
- JACOMET, S. 2006. Identification of cereal remains from archaeological sites. Archaeobotany Lab, IPAS, Basel University. Opublicerat kompendium.
- Mork, E. 1946. *Vedanatomy*.
- SCHWEINGRUBER, F. H. 1978. *Microscopic Wood Anatomy*. Structural variability of stems and twigs in recent and subfossil woods from Central Europe. Zug, Switzerland.
- SCHWEINGRUBER, F. H. 1990. *Anatomy of European woods*. Paul Haupt förlag, Bern, Stuttgart, Wien.
- Hemsida, wood anatomy of Central European species: www.woodanatomy.ch

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2022:20

